MIKC ,,Daugavpils Dizaina un mākslas vidusskola Saules skola”

Mācību priekšmets:
RADOŠĀS DOMĀŠANAS ATTĪSTĪŠANA

Specialitāte: Fotogrāfs
1. kurss

DIGITĀLAIS MĀCĪBU MATERIĀLS "FAKTI UN VIEDOKĻI" AR PRAKTISKIEM UZDEVUMIEM KRITISKĀS DOMĀŠANAS ATTĪSTĪŠANAI.

Metodiskā izstrādne.

Izstrādnes autors: Margarita Stoļarova

Daugavpils
2026

ANOTĀCIJA

MARGARITA STOĻAROVA

“Digitālais mācību materiāls "Fakti un viedokļi" ar praktiskiem uzdevumiem kritiskās domāšanas attīstīšanai”

Sasniedzamais rezultāts: Izglītojamie prot kritiski analizēt vizuālo un tekstuālo informāciju, atšķirot objektīvus faktus no subjektīviem viedokļiem dizaina jomas kontekstā. Skolēni spēj patstāvīgi saskatīt šīs atšķirības un izmantot iegūtās zināšanas, lai rakstiski vai mutiski argumentētu savus radošos lēmumus.

Mērķauditorija: Profesionālās vidējās izglītības programmu pirmā kursa skolēni.

Metodiskās izstrādnes praktiskais pielietojums: Izstrādne tiek izmantota stundās kā interaktīvs mācību līdzeklis. Uzdevumi ir veidoti tā, lai tos varētu pildīt gan individuāli rakstiski, gan izmantot kā pamatu kopīgām nodarbības diskusijām.

Uzskates un citi mācību līdzekļi: Interaktīva digitālā prezentācija (vizuālie paraugi, infografikas, shēmas); digitālas formas uzdevumi izpildei un refleksijai.

Metodiskās izstrādnes aktualitāte/novitāte: Izstrādnes novitāte ir teorijas un tūlītējas praktiskās darbības integrēšana vienotā digitālā materiālā. Tā piedāvā kompaktu un vizuāli atraktīvu risinājumu sarežģītas tēmas apguvei dizaina kontekstā.

SATURS

Titullapa 1
Ko jau zinām? 2
Kas šodien jānoskaidro? 3
Duālā realitāte 4
Atbilstības problēma 4
“Neredzīgie un zilonis” 5
Fakti un viedokļi 8
Kā atšķirt faktu no viedokļa 12
Tests "Fakti un viedokļi” 13
Faktiskie spriedumi 14
Vērtējošie spriedumi 16
Vērtējumi ziņās 18
Praktiskais uzdevums 20
Galvenie secinājumi 21
Praktiskais uzdevums 22
Izmantota literatūra 25

KRITISKĀ DOMĀŠANA / RADOŠĀS DOMĀŠANAS ATTĪSTĪŠANA

FAKTI UN VIEDOKĻI

Ieskats par faktu un viedokļu atšķirībām ikdienā

2025./2026. M.G.

KO NOSKAIDROJĀM IEPRIEKŠĒJĀS STUNDĀS?

Kādas ir 21. gs. kompetences (galvenās prasmes)?

Kas traucē mums domāt kritiski?

Kādas domāšanas kļūdas vari nosaukt?

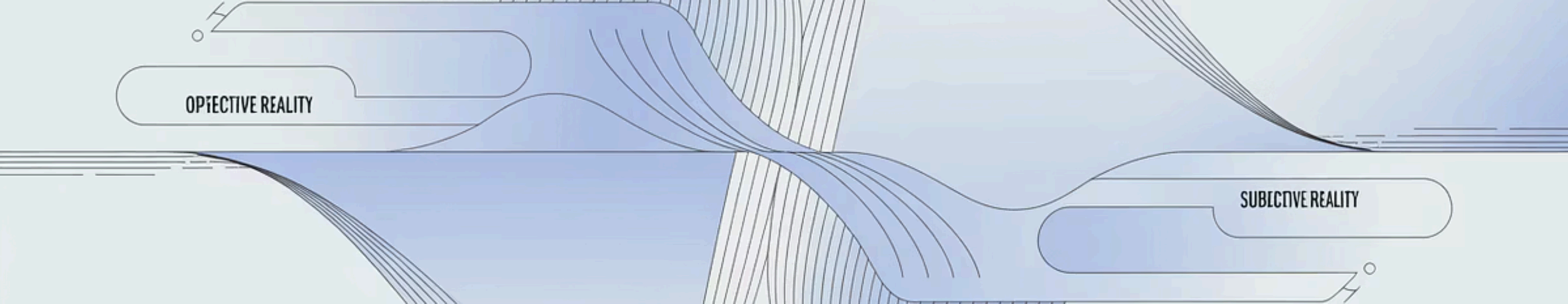
KAS ŠODIEN IR JĀNOSKAIDRO?

Kā atšķiras realitāte un mūsu domas par to?

Kas ir fakts?

Kas ir viedoklis?

Kas palīdz atšķirt vienu no otra?

Duālā realitāte

Fiziskā realitāte

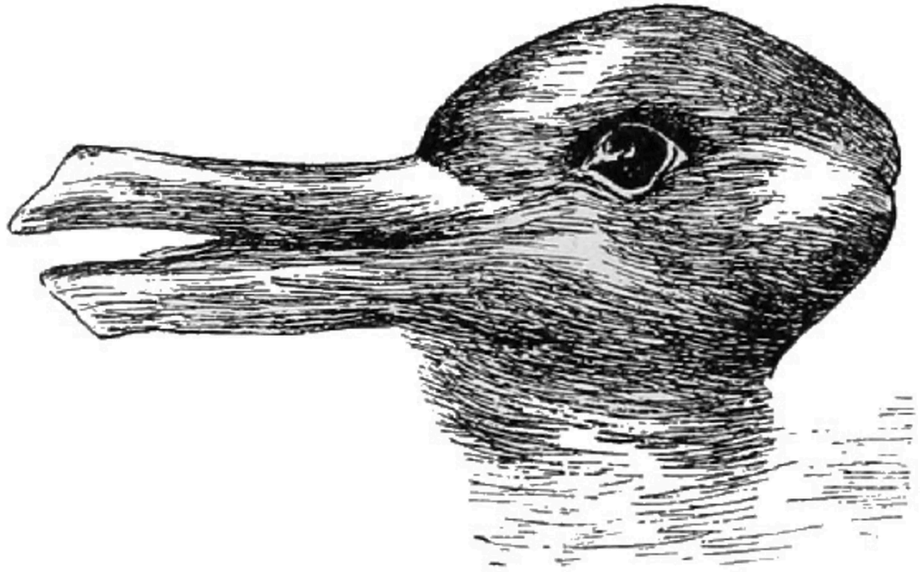
Principā objektīvi eksistējoša pasaule, ko varam ievērot un mērīt

- Daba: zeme, koki, kalni
- Kultūra: mājas, mašīnas, apģērbs

Domu pasaule

Subjektīvi izveidota realitāte mūsu prātos

- Vārdi un nosaukumi
- Ticības un viedokļi
- Vērtējumi un interpretācijas

Atbilstības problēma

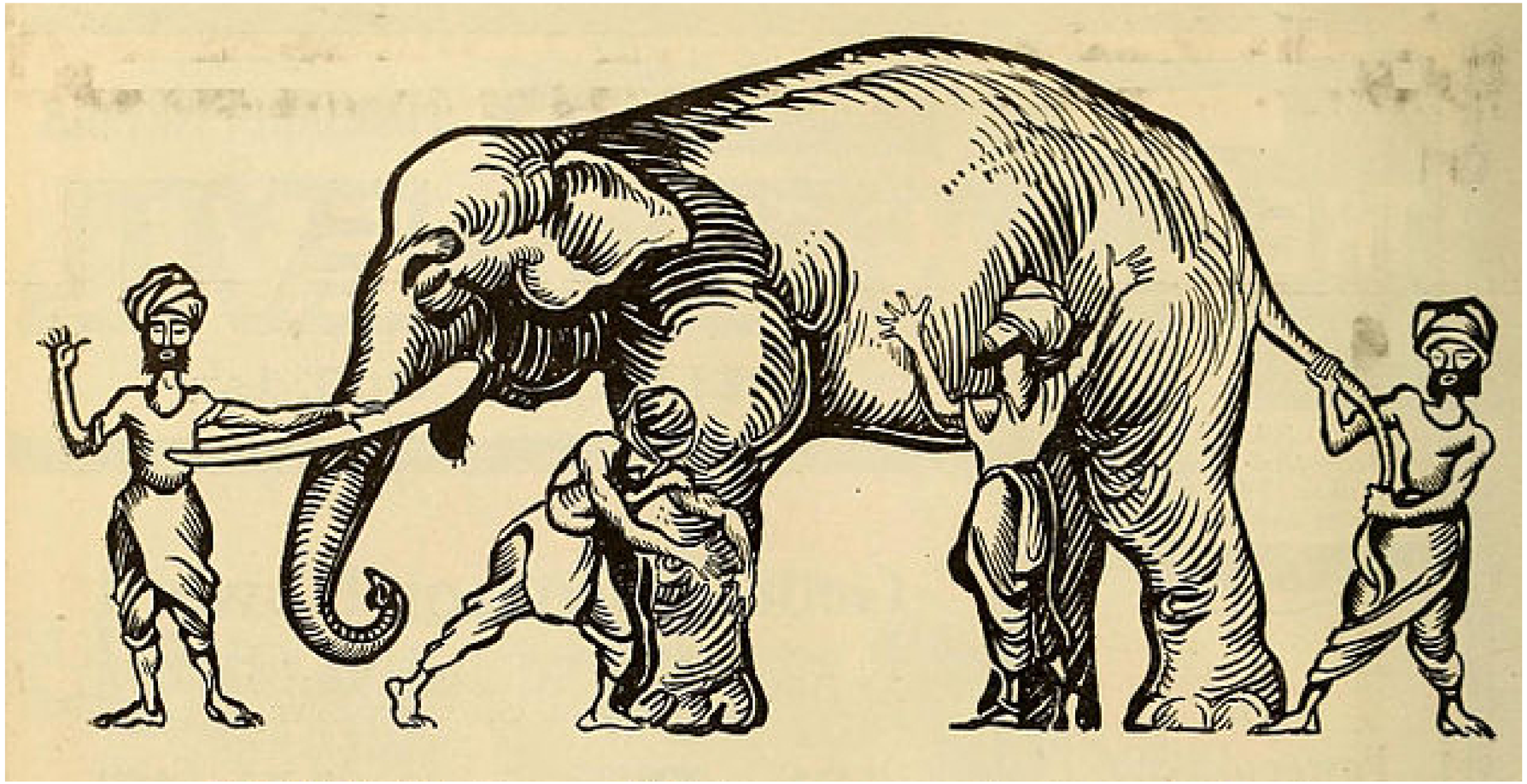
Fiziskā realitāte
Objektīvi eksistējoša pasaule

Mūsu uztvere
Subjektīva interpretācija

Vārdi un domas
Konstruēta realitāte

> **Mēs gribam, lai šīs divas realitātes sakristu, bet starp tām nav viennozīmīgas atbilstības**

Mežā nokrita koks - skaņa bija, bet to neviens nav dzirdējis. Kā mēs zinām, ka tas ir noticis?

The Blind Men and the Elephant
The Blind Men and the Elephant
Watch on YouTube

Fakti un viedokļi

Fakts

Apstāklis, situācija vai notikums, ko var pierādīt vai verificēt

Viedoklis

Personisks uzskats vai pārliecība, kas var būt pamatota vai nepamatota

Vērtējums: Tiklīdz viedoklis ir pamatots ar pierādījumiem, tas var kļūt par faktu

“Mani sauc Jānis”

VAI TAS IR FAKTS VAI VIEDOKLIS?

“Mani sauc Jānis, jo tā mani sauc visi tuvie cilvēki un šis vārds ir ierakstīts pasē”

VAI TAS IR FAKTS VAI VIEDOKLIS?

“Es iestāšos Latvijas Mākslas akadēmijā”

“Esmu iesniedzis dokumentus, eju uz sagatavošanas kursiem, tāpēc iestāšos LMA”

Kā atšķirt faktu no viedokļa?

01 **Pārbaudi pierādījumus**

Vai apgalvojumu var verificēt ar objektīviem datiem vai novērojumiem?

02 **Meklē vērtējuma vārdus**

Emocijas,
“liels/mazs”, “labs/slikts” - tas ir viedoklis

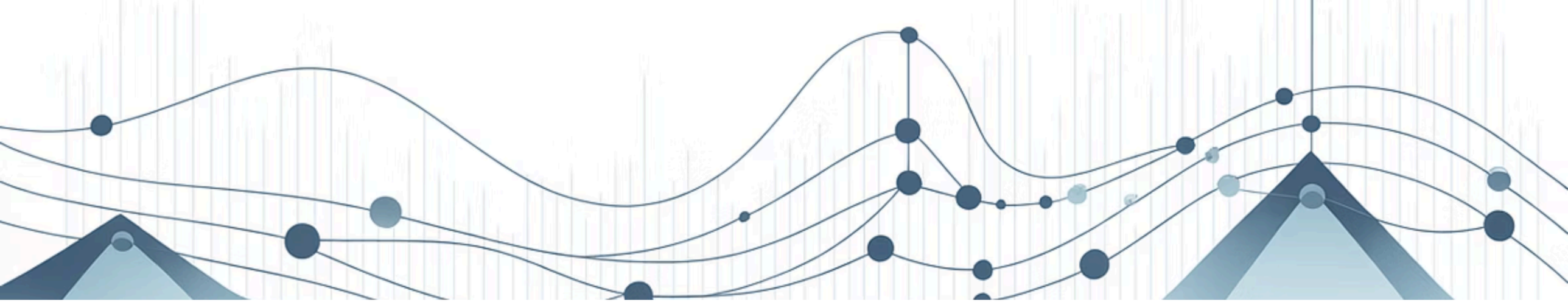
03 **Pieprasi kontekstu**

Vai tas attiecas uz visiem vienādi vai ir atkarīgs no perspektīvas?

04 **Izvirzi jautājumu "Kā mēs to zinām?"**

Ja atbilde ir "tāpēc, ka tā šķiet" - tas ir viedoklis

TESTS "FAKTI UN VIEDOKĻI"

Faktiskie spriedumi

Faktiskie spriedumi ir apgalvojumi par realitāti, kas ir pārbaudāmi un parasti var tikt apstiprināti vai atspēkoti, balstoties uz empīriskiem pierādījumiem vai vispārzināmām patiesībām.

- **Pārbaudāmi:** Tos var pierādīt vai atspēkot ar datiem, novērojumiem vai dokumentiem.
- **Objektīvi:** Tie nav atkarīgi no personas jūtām, uzskatiem vai personiskajām vēlmēm.
- **Aprakstoši:** Tie apraksta, "kā lietas ir", nevis "kā tām vajadzētu būt".

Piemēram, apgalvojums "**Mani sauc Jānis**" kļūst par faktisku spriedumu, ja to var apstiprināt ar personas apliecinošu dokumentu, piemēram, pasi.

Faktiskie spriedumi

Faktiskie spriedumi apraksta **objektīvus apstākļus**, kas ir verificējami neatkarīgi no mūsu vēlmēm vai emocijām.

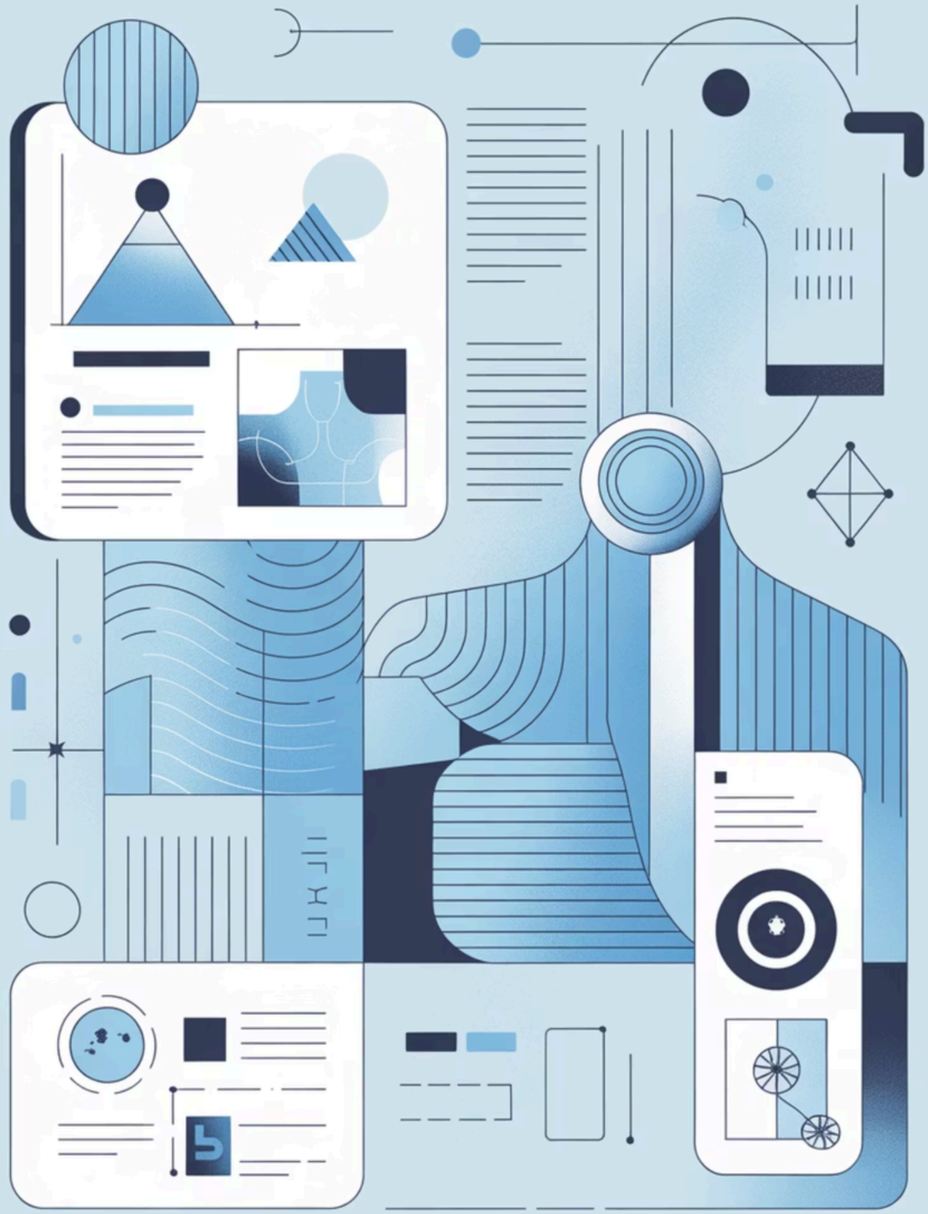
Piemēri faktiskiem spriedumiem

- Šodien ir 15. marts
- Latvija atrodas Eiropā
- Saule ir planētu sistēmas centrs
- Tas, ko tev saka, var būt patiesība

Kā tos atpazīt?

Faktu var pārbaudīt ar:

- Novērojumu
- Mērījumiem
- Dokumentiem
- Statistiku

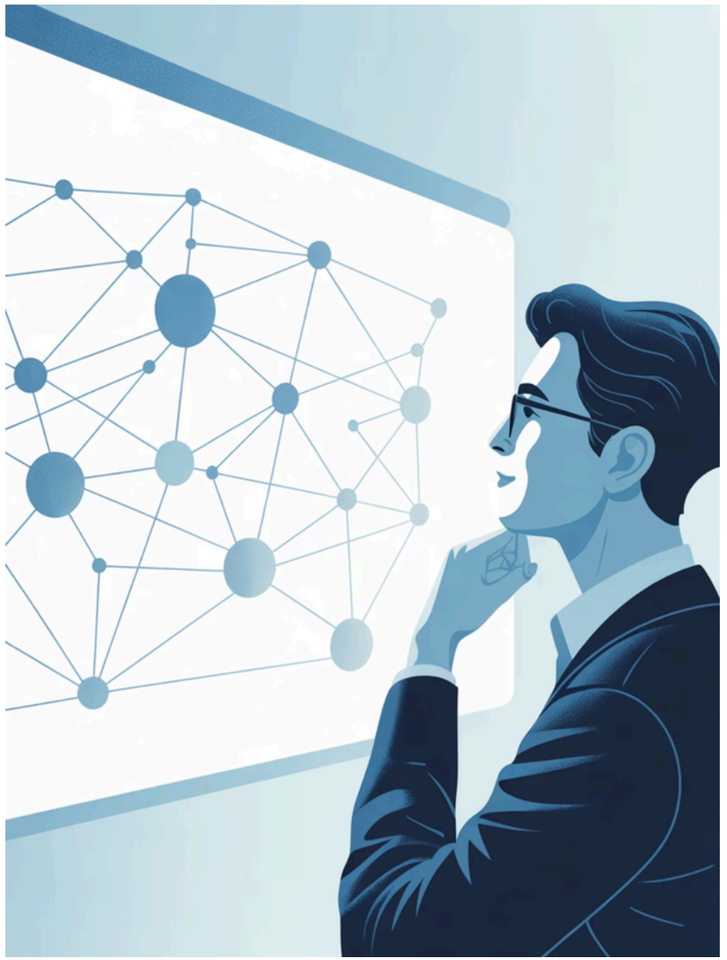

Vērtējošie spriedumi

Vērtējošie spriedumi vienmēr satur **personisku vērtējumu** un ir atkarīgi no konteksta, kultūras un individuālās perspektīvas.

Mēs tos lietojam ikdienā un sarunvalodā - bieži pievienojot savu vērtējumu sausam faktam.

- ~~Janvāris pagāja~~ → Šis bija sliktākais mēnesis manā dzīvē
- ~~Es redzēju salūtu~~ → Redzēju kā šauj skaistāko salūtu jebkad

> Ja cilvēks teiktu: "Vakar spīdēja saule" - tas ir fakts. Ja teiktu: "Vakar bija lieliski laikapstākļi" - tas ir viedoklis.

Kas ir vērtējošais spriedums?

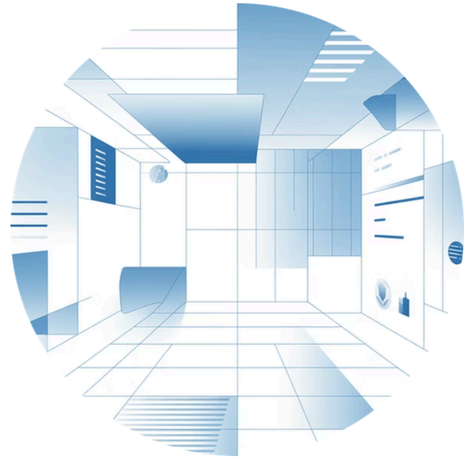
Apraksta ar vērtējumu

"Liels", "mazs", "labs", "slikts"

Atkarīgs no subjekta

Katram cilvēkam var būt savs skatījums

Konteksts ir svarīgs

To, kas der vienos apstākļos, klūst bīstams citos

Praktisks padoms: Ja savā teikumā varat pievienot "manuprāt" vai "es domāju", ka... - tad tas ir vērtējošais spriedums.

Vērtējumi ziņās

"Imigranti ir liela Latvijas problēma"

Vārds **"liela"** ir vērtējošs spriedums - tas nav verificējams fakts, bet subjektīvs viedoklis par problēmas mērogu.

"Manuprāt, imigranti ir liela Latvijas problēma"

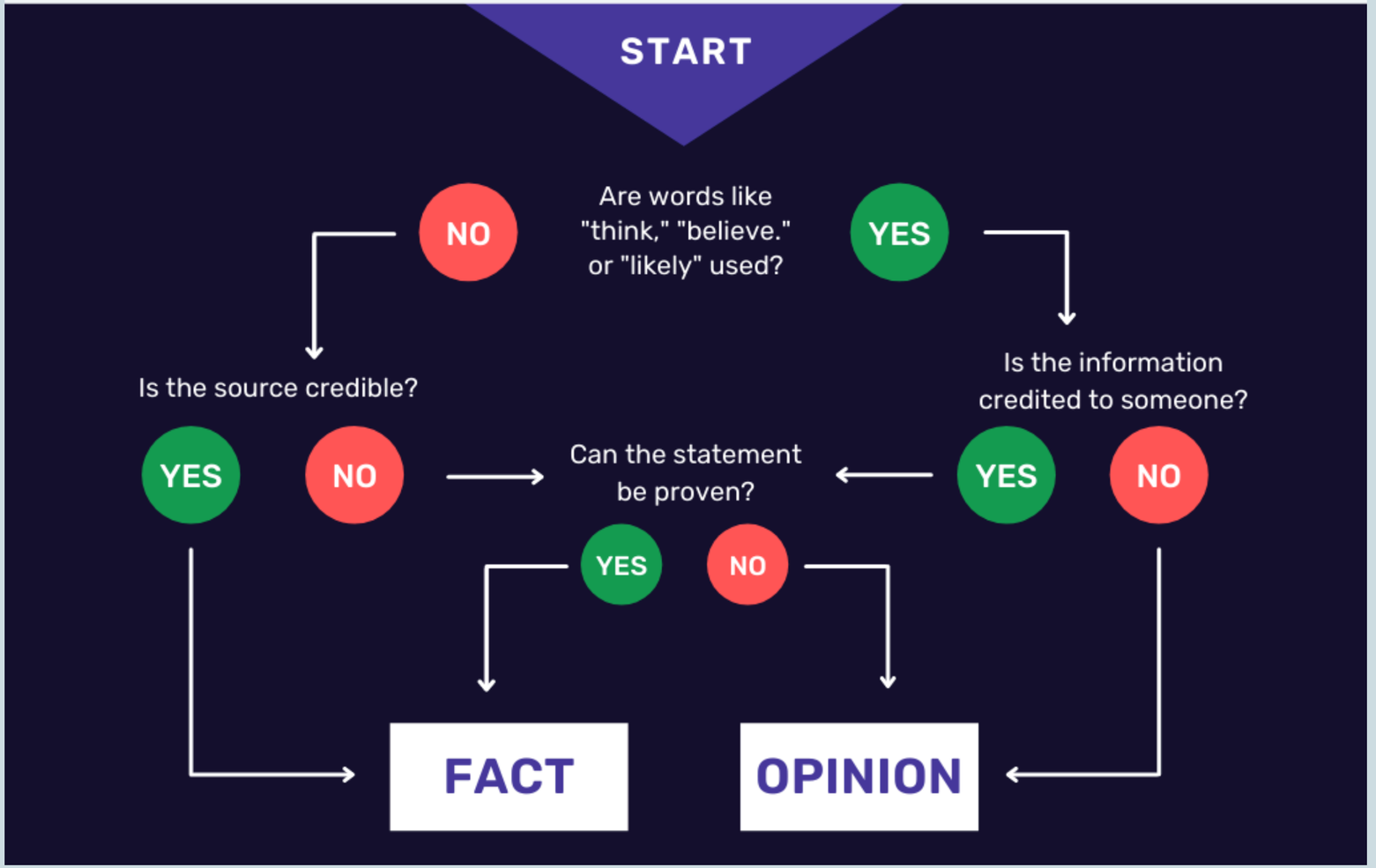
Piebilstot **"manuprāt"**, autors skaidri norāda, ka tas ir personisks viedoklis, nevis objektīvs fakts.

> Medijos bieži vērtējošus spriedumus izliek par faktiskiem, radot subjektīvu tēlu par realitāti.

How to determine if information is a

FACT OR OPINION

FAKTI UN VIEDOKĻI

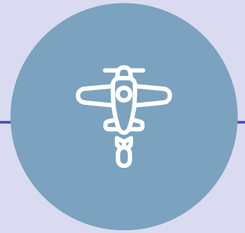
praktiskais darbs

Atrodi interneta vietnēs pēdējās 6 ziņās vērtējošus un faktiskus spreidumus (viedoklus un faktus).

Galvenie secinājumi

Pastāv divas realitātes

Fiziskā un domu pasaule, kuras nav identiskas

Viedoklis ir subjektīvs

Tas var būt pamatots vai nepamatots

Faktu var pierādīt

Fakts ir verificējams

Kritiskā domāšana palīdz

Ar kritiskās domāšanas palīdzību faktus var atšķirt no viedokļiem

Atcerieties: tas nav tikai foilozofisks jautājums, bet ikdienas prasmju pamats, kas palīdz izvērtēt informāciju, kritiski domāt un veidot pamatotus spriedumus.

Kādus divus faktus vari nosaukt, kas ir saistīti ar šodienas stundu?

FAKTI UN VIEDOKĻI

praktiskais darbs / skat. nāk. lapā

Izlasi tekstu un
Nr. 1 – pasvītro tekstā izklāstītos faktus;
nr. 2 – pasvītro saistībā ar šiem faktiem izteiktos viedokļus un to autorus;
nr. 3 – pasvītro vārdus marķierus, kuri palīdz atrast tekstā novērtējošo informāciju.

Uzstājoties sapulcējušos priekšā, Informācijas tehnoloģiju fakultātes dekāns paziņoja, ka fakultāte ir dibināta 1973. gadā. Šo gadu gaitā to ir absolvējuši vairāki simti speciālistu, un tas liecina par augstu speciālistu sagatavošanas līmeni. Fakultātes divdesmit pasniedzēju vidū ir divi zinātņu doktori un 11 zinātņu kandidāti. Kā redzams, fakultātē strādā nopietni zinātnieki. Tālāk dekāns izteica viedokli, ka fakultātes materiālā bāze pilnībā atbilst augstskolu standartiem. Pēc viņa uzstājās studentu parlamenta pārstāvis un pastāstīja par dažādiem pasākumiem, kas tiek rīkoti fakultātē. Tie veicina kvalitatīvas studijas un padara studentu dzīvi daudzveidīgu un interesantu. Visi absolventi, kuri uzstājās, runāja par pozitīvo radošo gaisotni, kas valda fakultātē. Raksta noslēgumā vēlos pasvītrot faktu, ka topošo abiturientu tikšanās ar fakultātes pārstāvjiem bija ļoti ražīga.

(No S. Sorokinas raksta studentu avīzē)

Paldies par uzmanību!

IZMANTOTAS LITERATŪRAS SARAKSTS:

Kraģis, I. (2024). Radošuma dienasgrāmata: 360 domāšanu veicinoši izaicinājumi. Zvaigzne ABC.
Непряхин, Н., & Пащенко, Т. (2024). Критическое мышление: Железная логика на все случаи жизни. Навыки будущего для подростков. Альпина Паблишер.
Чатфилд, Т. (2021). Критическое мышление: Анализируй, сомневайся, формируй свое мнение. Альпина Паблишер.